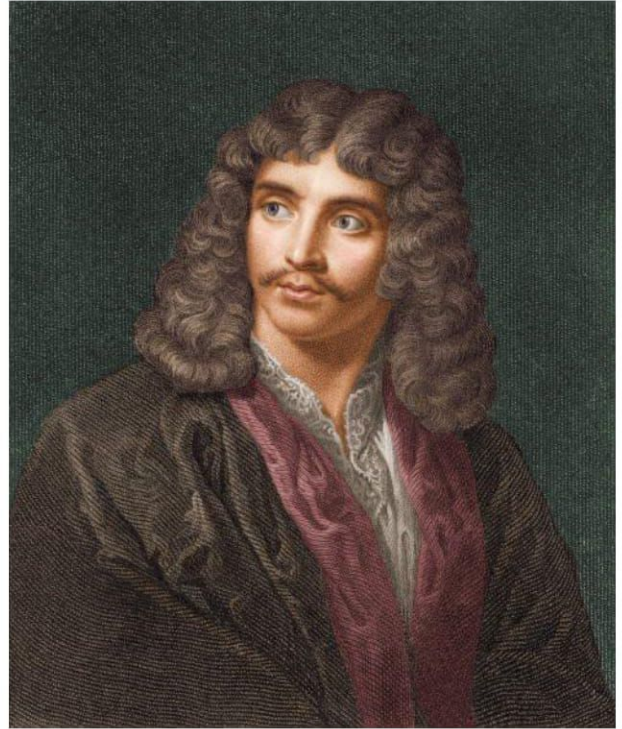

Жан Батіст Мольєр (1622-1673)

Біографія

Найкраще, що я можу зробити, – це викривати в смішних зображеннях вади мого часу. Мольєр

1. Загальні відомості. Жан Батист Поклен (літературний псевдонім і сценічне ім'я — Мольєр) (1622-1673) – французький драматург і актор XVII століття. Уже за своє життя Мольєр став загальноєвропейським письменником і пізнав неабиякої слави. Його комедії йшли при переповнених залах, його акторська гра викликала бурхливе захоплення, йому аплодували сотні тисяч людей. Серед найбільших прихильників його таланту був король Франції Людовик XIV, який не пропускав жодної прем'єри комедій Мольєра, а часто був навіть учасником його п'єс, танцюючи у балетних сценах. Він захищав сміливого драматурга від нападок заздрісників і ображених, а у пік слави Мольєра присвоїв його театру назву “Трупа короля в Пале-Роялі”. Про неабияку прихильність до придворного комедіографа свідчить і той факт, що Людовик XIV став хрещеним батьком первістка Мольєра.

На шекспірівському театрі було написано, що весь світ – театр. А видатний комедіограф і актор Жан

Батист Поклен, якого світ знає як неперевершеного Мольєра, міг би про себе сказати, що театр – все його життя, адже саме його він поклав на вівтар музи комедії Талії.

Свого часу Мольєр не став членом Французької академії, так званим безсмертним, через те, що інші академіки не хотіли сидіти на одній лаві з комедіантом.

Н.Буало: *«Мольєр - король комедії, зірка, яка ніколи не згасне»
«Гордість французького театру»*

Коли **Людовіку XIV** повідомили, що Мольєр помер, він зняв капелюха і сказав: *«Мольєр безсмертний!»*.

2. Місце народження. Жан Батист Поклен народився 13 січня 1622 року в Парижі.

За іронією долі майбутній драматург жив у будинку, який парижани називали «мавпячим». Піддашок його був прикрашений зображенням хвостатих мавпочок, які обривали плоди з апельсинових дерев. «Доброзичливці» казали, що нічого дивного немає в тому, що старший син шановного Поклена став блазнем. У майбутньому драматург не відмовився від мавп і на схилі віку, проектуючи свій герб, зобразив на ньому своїх хвостатих приятельок, які стерегли батьківський будинок. Точна адреса цього будинку не збереглася. За право називатися місцем народження Мольєра нині сперечаються дві паризькі вулиці — Сент-Оноре та Отей, на кожній з яких встановлено ідентичні меморіальні дошки з написом: «На цьому місці був будинок, в якому народився Мольєр».

3. Батьки. Його батько, Жан Батист Поклен, був шпалерником і постачав свій товар до королівського палацу. За свою вірну службу він одержав титул покойового королівського слуги. Мати - Марії Крессе була донькою заможного буржуа. Вона померла, коли Жану Батисту було 9 років

4. Освіта. Жан Батіст як старший син у родині мав успадкувати родинну справу та здобув дворянський титул. Саме з цих міркувань батько віддав його на навчання до привілейованого на той час Клермонського єзуїтського коледжу. П'ять років Жан-Батист вивчав науки. Він опанував давньогрецькою і латиною, читав античну класику, а улюблену поему «Про природу речей» Лукреція переклав рідною французькою. Особливе значення для юнака мало спілкування з П'єром Гассенді — оригінальним французьким філософом і математиком, шанувальником Коперника. Він прищепив Жапу здоровий глузд, «ненависть до схоластики, повагу до досвіду, презирство до фальші і манірності» (М. Булгаков). У коледжі, окрім глибоких системних знань, Жан-Батист знайшов друзів на все життя. Це були Шапель, Берньє — майбутній знаменитий мандрівник, благородний Сірано де Бержерак — письменник. Усі вони були вільнодумцями, як називали тоді допитливих, мислячих людей. У найважчі хвилини життя вони підтримували Мольєра.

Після закінчення коледжу Мольєр пройшов короткий курс навчання в Орлеанському університеті й успішно здав екзамен для отримання звання ліценціата права і був прийнятий у корпорацію адвокатів.

Жан Батіст не став ні правником, ні шпалерником. Він обрав долю актора і комедіографа.

5. Мольєр на чолі «Блискучого театру». У 1643 році разом із сім'єю Бежар він заснував у Парижі театральну трупу під назвою «Блискучий театр». Театр не зміг витримати конкуренції з великими театральними трупами і 1645 року розпався. Мольєр за борги потрапив до в'язниці, звідки його визволив батько.

6. Мандруючи Францією. Поклен не зрікся своєї мрії. Він з товаришами та акторкою Мадлен Бежар приєднався до мандрівної трупи Дюфрена. Довгих 13 років мандрував Мольєр з своїми товаришами містами і селами Франції. Ці мандри тривали до 1658 року і були своєрідною школою життя для майбутнього драматурга.

7. Повернення до Парижу. Мольєр виявив у собі два безперечних таланти - коміка і комедіографа, - що полонили будь-яку публіку, від ярмаркових роззяв до поважних сановників. Ці таланти й забезпечили успіх його колективу.

Відтак до казни мандрівного театру потекли гроші. Тепер Мольєр міг купувати нові костюми й декорації, запрошувати видатних акторів. У лицедіїв навіть з'явилися багаті й впливові заступники. Незабаром слава про Мольєра поширилася по всій країні й докотилася до королівського палацу. Герцог Філіпп Орлеанський запросив драматурга виступити перед самим Людовиком XIV. Загартований випробуваннями й популярністю комедіограф заледве гамував збентеження, повертаючись до столиці, з якої колись утік - розорений, осоромлений, але не зломлений. Аби щонайліпше себе зарекомендувати, він вирішив показати трагедію Корнеля «Нікомед». Вишукана публіка нетерпляче очікувала на виставу, у якій знаменитий Мольєр мав виконати головну роль. Однак і сам спектакль, і акторська манера керівника трупи розчарували глядачів. Коли подив і нудьга, здавалося, уже остаточно поїняли розкішну залу, комедіограф наважився на відчайдушний учинок. Просто зі сцени він звернувся до короля - гордовитого молодого чоловіка - з проханням показати ще одну невелику комічну п'єсу під назвою «Закоханий лікар». Король задля годиться дозволив. І тут сталося диво. От як розповідає про цю подію в чудовій книжці «Життя пана де Мольєра» М. Булгаков: «Щойно на сцену вибіг закоханий лікар, у якому заледве можна було впізнати недавнього Нікомед, - у залі почали усміхатися. При першій його гримасі - засміялися. Після першої репліки - почали реготати».

8. Мольєр і король. Наслідком цього тріумфу стало рішення короля залишити трупу Мольєра в Парижі й передати її під заступництво герцога Орлеанського. Для вистав акторам надали приміщення Малого бурбонського палацу, де вони виступали по черзі з популярним італійським колективом. Так Людовик XIV благословив народження французького театру комедії і став покровителем письменника. Під виглядом перебудови у 1660 році театр був зруйнований, і

актори опинилися на вулиці. Мольєр поскаржився королю, і той звелів перевести трупу до театру Пале-Рояль. Під керівництвом драматурга будівлю театру було перероблено. Тут Мольєр і пропрацював до самої своєї смерті. Людовік XIV захистив Мольєра від церковників у період роботи над «Тартюфом». Король створив Мольєрові всі умови для праці. Завдяки милостям правителя піднявся престиж театральної професії, і драматург з гордістю став носити ім'я Жан Батіст Поклен де Мольєр. Комедіографа шанували не тільки буржуа, а й аристократи, члени королівської родини. Він став багатою людиною.

Мольєр, як міг, служив Людовіку XIV. Він не тільки писав для нього п'єси й балети, але й не відмовлявся від лакейських обов'язків — стелив постіль, подавав королю предмети побуту, допомагав одягатися, що, до речі, вважалося тоді за честь.

9. Актор і режисер. Мольєр був не тільки геніальним драматургом, а й талановитим комедійним актором. Він грав придворних блазнів, слуг, смішних буржуа, ревливих чоловіків, інколи в одному спектаклі був виконавцем декількох ролей. Трагічні ролі йому не вдавалися. Але комічним актором він був неперевершеним. Як режисер Мольєр був дуже запальним, постійно нервувач та лаяв акторів.

У романі «Життя пана де Мольєра» видатний геній іншої епохи Михайло Булгаков писав: «Він не вмів бути спокійним, бо театр завжди тримав його в напрузі. Він віддавався сцені всім серцем, бо тільки там він і жив».

10. Розквіт таланту. Розквіт його таланту припадає на 1664–1670 роки. У цей період були створені його найкращі твори: «Дон Жуан» (1665), «Мізантроп» (1666), «Скнара» (1668), «Тартюф» (1669), «Міщанин-шляхтич» (1670), «Витівки Скапена» (1671), «Удаваний хворий» (1673).

11. Одруження. У 1662 році Мольєр одружився з Армандою Бежар, яка виросла на його очах в їхньому мандрівному театрі, стала актрисою. Першого їхнього сина Луї хрестив сам король, але хлопчик не дожив і до року. невдовзі народилася донька Еспрі-Мадлен, яка пережила батьків. Цей шлюб приніс драматургові чимало страждань. Він сильно кохав Арманду, але вона була набагато молодша і надто любила розкіш та шанувальників.

12. Переслідування митця церквою. Найзначніша комедія Мольєра "Тартюф" мала найважчу долю. Постановка вперше відбулась у 1664 році під час грандіозного свята, що було влаштовано королем на честь своєї дружини й матері. Мольєр написав сатиричну п'єсу, в якій викривав "Товариство святих дарів" - таємничу релігійну установу, що намагалася підкорити своїй владі всі сфери життя в країні; і поглузував зі служителя церкви, який, удаючи святенника, намагався відібрати у свого благодійника майно і дружину. На знак протесту проти сатиричного зображення представника церкви королева Анна Австрійська, мати Людовика XIV, демонстративно вийшла із зали. Духовенство гнівно засудило комедію. Королю комедія сподобалася, він побоювався посилення влади церковників. Але королева-мати Анна Австрійська була глибоко обурена сатирою, вона опікувалася "Товариство святих дарів". Церковники вимагали, щоб автора спалили на вогнищі за неповагу до церкви. Комедія була заборонена, але Мольєр продовжував працювати над нею. Художня форма третього варіанта була найдосконалішою - її надрукували, її читають і виконують на сцені вже понад трьохсот років.

13. Останні роки драматурга. Але в останні роки драматург втратив прихильність Людовіка XIV. Наприкінці 1660-х — на початку 1670-х років Мольєр створював свої комедії-балети, які так любив король, разом з італійцем Люллі, котрий незабаром повністю заволодів увагою короля. Людовік XIV не міг тепер ніяк обійтися без Люллі у придворних розвагах, і останній отримав монополію не тільки на всі музичні твори, що виконувалися у Франції, а й на тексти до них. Це означало, що Мольєр мав просто подарувати Люллі половину своїх творінь. Драматург боровся з цим, як міг. Він замовляв нові партитури ворогу Люллі — Шарпантьє, ставив з музикою

«Витівки Скапена», де музика була не потрібна, переробив «Учених жінок», але без прихильності короля він існувати не міг, бо від монарха залежало існування театру Мольєра. В «Удаваному хворому» Мольєр зробив ще одну спробу повернути любов короля. До п'єси був написаний спеціальний пролог, де лестощі на адресу монарха переходили всі розумні межі. Однак пролог так і не прозвучав зі сцени, бо Людовік XIV не забажав бачити «Удаваного хворого», можливо, тому, що музику до комедії писав не Люллі, а Шарпантьє. І п'єса була поставлена не в палаці, а в театрі Мольєра на вулиці Рішельє.

Як писав Вольтер, *«муза Мольєра була занадто гнучкою, вона могла принижуватися й плазувати, коли це було потрібно, а потрібно це було майже завжди, і Мольєр йшов на це — не заради себе, а заради свого театру, заради комедії, перед якою однією він побожно схилявся»*. Хоча Мольєр і служив королю, він зумів залишитися собою. Про те, що людина повинна бути собою, бути людиною в повному смислі цього слова, а не рабом, розповідається й у п'єсі «Міщанин-шляхтич».

14. Смерть письменника. Мольєр помер у своєму театрі відразу ж після постановки останньої комедії "Удаваний хворий" (1673), де він виконував головну роль.

15. Поховання. Паризький архієпископ заборонив ховати Мольєра на цвинтарі. За тогочасними звичаями, актори вважалися лицедіями і повинні були перед смертю покаятися у своєму ремеслі. Мольєр не встиг цього зробити, він помер без сповіді і причастя. Лише після особистого втручання короля великого драматурга поховали як самогубця: вночі, без церковного обряду, за муром цвинтаря Святого Йосифа серед самовбивць і нехрещених. На могилу Мольєра поклали велику кам'яну плиту, на якій узимку жебраки й каліки розводили вогнище. Через це вона тріснула й згодом розвалилась.

Лише через сто років драматурга було перепоховано на кладовищі Лашез, поряд з могилою Лафонтена, в саркофазі, піднятому над землею на чотирьох колонах.

На його пам'ятникові, що стоїть у залі урочистих засідань французької Академії, є напис: *«Для його пам'яті нічого не потрібно, але для нашої потрібен він...»*.

Мольєрівська трупа була указом короля об'єднана з трупою Бургундського готелю, внаслідок чого з'явився театр "Комеді Франсез" - "дім Мольєра", як його й донині називають французи.

Естетичні погляди Мольєра

- ✓ Театр — дзеркало суспільства
- ✓ Велика виховна роль театру
- ✓ Дві мети комедії: розважати й повчати
- ✓ Завдання комедії — відображати вади людей взагалі і зокрема вади сучасників
- ✓ Природність і простота структури п'єси та гри акторів
- ✓ Сатира — більш активна сила у боротьбі з пороками, ніж трагедія
- ✓ Типізація характерів (художні образи — результат спостережень за сотнями людей)

Новаторство

- Мета комедії — викривати суспільні вади та людські недоліки
- Правдиве зображення характерів
- Порушення правил класицизму в інтересах п'єси
- Поєднання комічного і трагічного конфліктів
- Необов'язкове дотримання всіх трьох єдностей
- Поведінка персонажів умотивована їхнім суспільним становищем
- У деяких образах-персонажах поєднуються протилежні риси
- У його комедіях діють не лише прості люди, а й представники вищих суспільних станів
- Використання у п'єсах музики, співів, танців. Це сприяло народженню нових жанрів — опери та балету

- Використання досягнень народного мистецтва, що значно оживило комедію
- Створення двох типів комедії: комедії обставин («Смішні маніриці», «Витівки Скапена») і комедії характерів («Тартюф», «Дон Жуан», «Мізантроп»). Нерідко поєднував їх («Міщанин-шляхтич»)

Творчість Ж-Б. Мольєра

Драматургічний спадок Мольєра – близько 40 п'єс. Проте найбільший успіх мали 15 з них,

Тематичні групи мольєрівських комедій

1) **Комедії, в яких висміюються спотворені моральні уявлення та вади вищих прошарків французького суспільства:** «Смішні маніриці» (1659), «Дон Жуан» (1664), «Мізантроп» (1666), «Скупий» (1668), «Жорж Данден» (1668), «Міщанин-шляхтич» (1670). Головними об'єктами сатири тут виступають дворяни та буржуа, які бездумно копіюють псевдоаристократичні манери поведінки. Основні вади представників цих двох прошарків — псевдовихованість, обмеженість, пихатість, лицемірство, грубість, скнарність, жадоба наживи.

2) **Комедії, в яких порушуються проблеми сім'ї, шлюбу, негативні наслідки родинного виховання:** «Сганарель» (1660), «Школа чоловіків» (1661), «Ш кола дружин» (1662), «Витівки Скапена» (1671). Основні об'єкти сатири в п'єсах цієї групи — чоловіки, дружини, молоді люди, які прагнуть вступити до шлюбу, та їхні вади — лицемірство, користолюбство, ревності, псевдопочуття, батьківський егоїзм, зневажливе ставлення до жінки.

3) **Комедії, що зосереджуються на проблемах релігії, культури, освіти і тієї ролі, яку вони виконують у житті суспільства:** «Тартюф» (1664—1669), «Вчені жінки» (1672), «Удавано хворий» (1673). Об'єктом сатиричного таврування тут виступають лікарі і представники церкви. Критикуються такі вади, як неосвіченість, псевдовченість, шарлатанство і позірне святенництво, жадібність, легковірність.

Творчість Мольєра в Україні

В Україні перші постановки Мольєра відбулися вже наприкінці XVIII ст., і донині його твори входять до репертуару багатьох театрів. Визначні діячі української культури були добре обізнані з творчістю Мольєра й високо оцінювали її. Згадки про великого французького комедіографа зустрічаємо у Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки та інших письменників. Провідні українські драматурги кінця XIX — початку XX ст. часто зверталися до творчості Мольєра.

На основі п'єси «Міщанин-шляхтич» створено сюжет **«Мартина Борулі» Івана Карпенка-Карого**. Бичок з комедії **Михайла Кропивницького «Глитай, або ж Павук»** дечим нагадує Мольєрового Тартюфа. Леся Українка створила образ Дон Жуана у «Камінному господарі» (у Мольєра — п'єса «Дон Жуан»). Головний герой комедії **Миколи Куліша «Мина Мазайло»**, який соромиться свого «малоросійського» походження, вбачаючи у власному прізвищі причину життєвих негараздів, а тому намагається «ввійти» в російську культуру, разуче нагадує «ходіння з міщан у шляхтичі» Журдена з мольєрівської комедії «Міщанин-шляхтич».

Джерела

Богосвятська Л.-М.І., Ковальова Л.Л. Зарубіжна література для загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням філології : підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. - Львів: Світ, 2016.

Вікіпедія. [Мольєр](#)

Волощук Є.В., Слободянюк О. Зарубіжна література : підруч. для 8-го кл. загальноосвітніх навчальних закладів. — Київ : Генеза, 2016.

Гузь О. Орієнтовне поурочне планування для 8 класу // Зарубіжна література в школах України, 2017. - № 2. – С. 24-34

Давиденко Г. Й., Величко М.О. Історія зарубіжної літератури XVII–XVIII століття: навч. посібник. [для студ. вищ. навч. закл.] — [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2007 — С. 71-81

Кадоб'янська Н. М., Удовиченко Л.М. Зарубіжна література: підруч. для загальноосвіт. навч. закладів. 8 клас. - Харків: СИЦІЯ, 2016.

- Ковбасенко Ю. І.** Зарубіжна література : підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів. — Київ : Літера ЛТД, 2016.
- Кристоф Мори.** Мольєр. - Молодая гвардия, 2011. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.litmir.me/br/?b=195760>
- Куцінко О. Г.** Зарубіжна література. 8 клас. — Х. : Вид. група «Основа», 2016.
- Мельник М.І.** "Зірка, яка ніколи не згасне". Слово про Мольєра. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://docs.google.com/presentation/d/1ByrmJ_ZPnsJSp53vB98IKOS3IcEyUZVj7Hl5RnqisY0/edit#slide=id.p14
- Мілянєвська Н. Р.** Зарубіжна література: підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів. — Тернопіль: Астон, 2016.
- Ніколенко О.** Король комедії. Система уроків вивчення п'єси Ж. Б. Мольєра «Міщанин-шляхтич» у культурологічному контексті // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. — 2001. — № 5. — С. 8—19.
- Ніколенко О. М., Зуєнко М. О., Стороха Б. В.** Зарубіжна література: підруч. для 8 кл. загальноосвітніх навчальних закладів. — К.: Грамота, 2016.
- Ніколенко О. М., Туряниця В. Г.** Зарубіжна література: підруч. для 8 клас: підручник для загальноосвіт. навч. закл. — К.: Грамота, 2016.
- Павленко Н.** Про Мольєра. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://viche.ck.ua/item/1371>
- Паращич В. В.** Усі уроки зарубіжної літератури. 8 клас. II семестр. — Х. : Вид. група «Основа», 2016.
- Паращич В. В., Фефілова Г. Є.** Зарубіжна література. 8 клас: підручник для загальноосвіт. навч. закл. — Х.: Вид. група «Основа», 2016.
- Рогозинський В., Рогозинська В.** Класицизм Мольєра: він знав Журдена і Тартюфа // Всесвітня література та культура. — 2005. — № 7. — С. 23—24
- Сімакова Л.А., Снегірєва В.В.** Зарубіжна література. Підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів. - К. : "Абетка", 2016
- Столій І. Л., Полулях Н. С.** Зарубіжна література. 8 клас : розробки уроків. — Х. : Вид-во «Ранок», 2016.
- Шалагінов Б. Б.** Жан-Батіст Мольєр // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. — 2004. — № 2. — С. 31—34.